

Аспірантура та докторантура – основні форми підготовки науково-педагогічних та наукових кадрів вищої кваліфікації.

В Україні аспірантура та докторантура відкривається при вищих навчальних закладах третього або четвертого рівнів акредитації і прирівняних до них закладах післядипломної освіти, у наукових установах, які мають висококваліфіковані науково-педагогічні та наукові кадри, сучасну науково-дослідну, експериментальну та матеріальну базу.

Навчання в аспірантурі проводиться з відривом (очна, стаціонар) і без відриву від виробництва (заочна).

Під час навчання аспіранти оволодівають методами наукового дослідження, складають кандидатські іспити та проводять наукові дослідження за обраним науковим напрямком дисертаційної роботи. В Україні кандидатські іспити складаються з філософії, іноземної мови (на вибір), спеціальності (в залежності від спеціальності, за якою готується дисертація). Зараховані в аспірантуру з відривом від виробництва за державним замовленням одержують державну стипендію (аспіранти, зараховані за контрактом не мають права на отримання державної стипендії). Після закінчення терміну навчання аспіранти мають закінчити роботу над кандидатською дисертацією й подати її до захисту.

До докторантури приймаються особи, які мають науковий ступінь кандидата наук, наукові здобутки та опубліковані праці з обраної наукової спеціальності і які можуть на високому рівні проводити фундаментальні, пошукові і прикладні наукові дослідження.

Результатом трирічної діяльності докторанта стає наукова робота на здобуття ступеня доктора наук, а після привселюдного захисту роботи – затвердження її ВАК України та присвоєння наукового ступеня. Вступити до докторантури може громадянин України, який має ступінь кандидата наук, не раніше, ніж через 5 років після захисту відповідної дисертації.

Діяльність у галузі підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів регламентується «Положенням про підготовку наукових і науково-педагогічних кадрів», затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 01.03.1999 р. № 309. Виділяючи державне замовлення на підготовку наукових та науково-педагогічних кадрів через аспірантуру, держава велику увагу приділяє раціональному використанню бюджетних коштів. Основним критерієм ефективності діяльності аспірантури є кількість захищених дисертацій здобувачами під час навчання в аспірантурі. У зв'язку з цим велика відповідальність лягає безпосередньо на аспірантів.

Права та обов'язки аспірантів

Аспіранти мають право на:

1. Користування навчально-виробничою, науковою, культурно-спортивною, оздоровчою базою вищих навчальних закладів, наукових установ.
2. Отримання будь-якої відкритої наукової інформації і наукового консультування.
3. Участь у науковій діяльності кафедри, відділу, лабораторії.
4. Отримання державної стипендії встановленого розміру в разі зарахування на навчання з відривом від виробництва за державним замовленням.
5. Переривання навчання з поважних причин з подальшим його продовженням. Тривалість і кількість переривань навчання, а також поважність причин визначаються вченою радою вищого навчального закладу, наукової установи.
6. Щорічні канікули тривалістю до двох календарних місяців, які включаються до загального терміну навчання у разі зарахування на навчання з відривом від виробництва.
7. Участь у виборах до органів самоврядування вищого навчального закладу, наукової установи.

8. Роботу за сумісництвом відповідно до законодавства України (на підставі укладених договорів).
9. Безпечні та нешкідливі умови навчання і праці.
10. Забезпечення впорядкованим житлом у разі зарахування на навчання з відривом від виробництва за державним замовленням – на час навчання за умови оплати вартості користування житлом аспірантом (іногороднім).
11. Покладення вищими навчальними закладами, науковими установами на аспірантів обов'язків, не пов'язаних із підготовкою дисертації, забороняється.

Аспіранти зобов'язані:

1. Дотримуватися вимог законодавства, моральних, етичних норм поведінки.
2. Глибоко оволодівати знаннями, практичними навичками, професійною майстерністю, підвищувати загальний культурний рівень.
3. Опанувати методологію проведення наукових досліджень.
4. Виконувати індивідуальний план роботи над дисертацією. Індивідуальний план роботи аспіранта передбачає складання кандидатських іспитів із спеціальності, іноземної мови та філософії, а за потреби – додаткового іспиту, визначеного рішенням спеціалізованої вченої ради закладу, установи, де передбачається захист дисертації, і заліків з дисциплін, визначених рішенням вченої ради вищого навчального закладу, наукової установи з урахуванням профілю підготовки, а також педагогічної практики.
5. Звітувати про хід виконання дисертації на засіданні кафедри, відділу, лабораторії, вченої ради вищого навчального закладу, наукової установи.
6. У встановлений термін захистити дисертацію або подати її до спеціалізованої вченої ради.
7. Дотримуватися статуту і правил внутрішнього розпорядку вищого навчального закладу, наукової установи.

Що необхідно для успішного виконання пункту 6 зазначених вище зобов'язань?

Аспіранти першого року навчання повинні:

1. Відвідувати заняття з філософії та відповідної іноземної мови.
2. Подати у відділ аспірантури витяг із засідання кафедри про затвердження наукового керівника.
3. Подати і затвердити:
 - а) тему реферату з філософії. Тема узгоджується на кафедрі філософії (реферат необхідно підготувати для допуску складання кандидатського іспиту);
 - б) книжку іноземного видання або наукові статті іноземною мовою для перекладу затверджуються науковим керівником та викладачем, за яким закріплений аспірант.
4. Подати у відділ аспірантури витяг із засідання кафедри та вченої ради структурного підрозділу університету (факультету або інституту) про затвердження теми дисертації; затверджений індивідуальний план роботи аспіранта, підписаний науковим керівником; підготовлені реферати з філософії та відповідної іноземної мови.
5. Пройти атестацію на засіданні кафедри за перше півріччя навчального року та заповнити індивідуальний план.
6. Затвердити атестацію на засіданні вчених рад факультетів або інститутів за перше півріччя навчального року.

7. Подати у відділ аспірантури результати атестацій:

а) витяги із засідання вченої ради факультету або інституту та засідання кафедри;

б) заповнений і підписаний індивідуальний план роботи аспіранта.

Для переведення на другий рік навчання аспіранти повинні:

1. Успішно скласти кандидатські іспити з філософії та відповідної іноземної мови.
2. Проявляти ініціативу і виконувати завдання наукового керівника стосовно теми наукового дослідження.
3. Підібрати відповідну літературу і написати аналітичний розділ дисертації.
4. Сформулювати цілі та завдання дослідження, вибрати й оволодіти методами дослідження та розв'язування поставлених завдань.
5. Провести наукові дослідження та апробацію одержаних результатів дослідження на наукових конференціях і підготувати та опублікувати дві статті у фахових виданнях.

Аспірантам другого року з відривом від виробництва і третього року навчання без відриву від виробництва необхідно:

1. Пройти педагогічну практику (підготувати і прочитати лекції із спеціальності, провести лабораторні або практичні заняття зі студентами під керівництвом наукового керівника) у терміни, визначені спеціалізованою кафедрою. Про результати практики доповісти на засіданні кафедри та подати у відділ аспірантури витяг із засідання.
2. Провести експериментальні дослідження, визначені індивідуальним планом роботи аспіранта.
3. Результати дослідження періодично доповідати на наукових семінарах і засіданнях спеціалізованої кафедри та провести їх апробацію не менш ніж на двох наукових конференціях з даного фаху
4. Опублікувати або подати до друку не менше двох статей у фахових виданнях.
5. Закінчити збирання матеріалу для завершення дисертаційного дослідження.
6. Написати і подати на перевірку науковому керівникові та провідним спеціалістам з даного фаху другий і третій розділи дисертації.
7. Чітко сформулювати етапи завершення дисертаційного дослідження.

Аспіранти третього року навчання з відривом від виробництва і четвертого року навчання без відриву від виробництва повинні:

1. Скласти кандидатський іспит зі спеціальності, за якою навчається аспірант.
2. Опублікувати основні результати дисертаційного дослідження у фахових виданнях та провести їх апробацію на наукових конференціях.
3. Чітко сформулювати висновки дисертації і показати особистий внесок аспіранта у виконання поставленого наукового завдання під час проведення даного наукового дослідження.
4. Повністю завершити роботу над дисертацією.
5. Підготуватися до попереднього захисту кандидатської дисертації на засіданні кафедри.
6. Пройти атестацію на засіданні кафедри за весь період навчання.
7. Подати дисертаційні матеріали до спеціалізованої вченої ради.